

Verslag 2015 economisch-historische activiteiten NEHA-IISG

In de overeenkomst tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en Stichting het NEHA uit 2004 zijn vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG aan de Stichting het NEHA verantwoording aflegt. Hieronder wordt aan de hand van deze taken gerapporteerd over het jaar 2015.

Vooraf

Eind maart is Co Seegers met pensioen gegaan. Bijna 40 jaar lang heeft hij in verschillende hoedanigheden de leiding gehad over de Economisch-Historische Bibliotheek en een grote stempel gedrukt op de verwerving en beheer van de collecties van het NEHA. Het bestuur is hem zeer erkentelijk voor zijn langdurige en grote inzet. De acquisitie en beheer van de collectie zijn nu in handen van Jacques van Gerwen. In het verslagjaar heeft ook in het bestuur van de stichting een belangrijke wijziging plaatsgevonden. Aan het voorzitterschap van Jan Luiten van Zanden kwam na zes jaar een statutair einde. Hij heeft de voorzittershamer overgedragen aan Jan Lucassen.

1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA

Het acquisitiebeleid op economisch-historisch terrein bleef ook in 2015 gericht op drie zwaartepunten: antiquarische werken op het gebied van handelswetenschappen en nijverheid (1400-1850), statistisch materiaal en de Nederlandse bedrijfsgeschiedenis. De wetenschappelijke collectie is gericht op de economische geschiedenis van Nederland in een brede internationale context en heeft als doel de ondersteuning van het wetenschappelijk economisch-historisch onderzoek in Nederland. Bij de acquisitie van nieuwe boeken lag de nadruk op de thema's Global Economic History, Great Divergence, Slavernij, Nederlandse (en internationale) bedrijfsgeschiedenis en Nederlandse ondernemersbiografieën.

Bij de acquisitie in 2015 was de focus vooral gericht op het verwerven van originele manuscripten en oude bijzondere boeken die een aanvulling vormen op de zwaartepunten van de economisch-historische collectie. Het jaarlijkse aankoopbudget bedraagt 25.000 euro. In het verslagjaar is dit budget in grote lijnen als volgt verdeeld: periodieken (30 procent), nieuwe boeken (35 procent) en antiquarische boeken en manuscripten (35 procent). Bovendien is er een bestemmingsreserve voor incidentele grote aankopen. In het verslagjaar is daar geen beroep op gedaan. Voor een complete lijst van nieuwe aanwinsten voor zover het antiquarische boeken en manuscripten betreft, zie Bijlage 1.

1.1. Collectie archivalia c.q. manuscripten

Tot de belangrijke verworven archivalia behoren:

9 foto-albums en circa 160 foto's betreffende de Kamer van Koophandel Amsterdam (jaren '20 t/m jaren '90 van de twintigste eeuw) en twee Guldenboeken (1956-1967), (1968-1986) met handtekeningen van de binnen- en buitenlandse handelsdelegaties die de Amsterdamse Kamer van Koophandel in de periode 1956-1986 hebben bezocht.

Schenking Kamer van Koophandel Amsterdam

Statistisch documentatiemateriaal betreffende Curaçao in de 19e en 20e eeuw (twee kaartenbakken en 1 doos).
Schenking: Jaap van Soest

Aanvulling archief Handelskamer Rotterdam HAKA en jaarverslagen van diverse coöperatieve verenigingen, jaren '20 t/m jaren '60.

Schenking van Jan Verhoek

Privé-archief van Jean M. Raguet te Brussel betrekking hebben op zijn zakelijke activiteiten in Afrika gedurende de jaren 1949-1959.

Schenking mevrouw Renate de Haan (via Huub Sanders)

Prijscourant van effecten, Rotterdam 7-9-1819, firma A. Offers. Gedeeltelijk gedrukt biljet, de datum en de prijzen met de pen ingevuld.

Betreft effecten uit Nederland (rentegevende schuld, kansbiljetten, syndicaat bons), Frankrijk, Rusland, Spanje, Oostenrijk, Italië, Napels, Pruisen, Denemarken, Amerika. Met de namen van de vertegenwoordigende kantoren in Nederland.

Aankoop Van der Steur

Twee voorstellen van dr. K.W. van Gorkom tot verbetering van de gouvernementeskoffiecultuur op Java, Sumatra en Celebes, Baarn 1888 met kanttekeningen daarbij van H.D. Canne en dr. J.G.F. Riedel.

Antiquariaat Van der Steur

Pancarte des droits de la traite domaniale de Bretagne. Arrêtée à Vannes le trois décembre 1512. Paris, Impr. de la veuve & M.G. Jouvenel, 1725, bevat prijzen voor een groot aantal producten.

Antiquariaat Gerits & Son

Tarif arrêté entre la France et la Hollande, avec la ratification dudit tarif. Du 8 Décembre 1699. A Paris, De l'Imprimerie Royale, 1713 bevat informatie over walvisvangst, kabeljauw, suiker, linnen e.d.

Antiquariaat Gerits & Son

Twee wissels inzake de betaling van een schadeloosstelling aan slavenhouders i.v.m. de afschaffing van de slavernij (1863-1864).

Wisselbrief van fl. 2.500,- (eerste geëndosseerde Eduard Holle) door de gouverneur van Suriname op de Minister van Koloniën ten gunste van A.D. Charlouis, betaalmeester der kolonie, (25.10.1863) en een wisselbrief van fl.16.445,71 (eerste geëndosseerde C.E. Smet), door de gouverneur van Suriname op de Minister van Koloniën ten gunste van A.D. Charlouis, betaalmeester der Kolonie, (29.02.1864).

Schenking Michiel van Riemsdijk

Baierische Erlässe und Verordnungen vom Jahre 1601-1767, Germany, 1601-1767.

Impressive collection of decrees and edicts issued by successive Bavarian rulers, written by various hands during a period of over 150 years. Deals with various aspects of economic, political and religious life, containing entries on tobacco, taxes, religious institutions, numismatics, contraband, poaching (to name only a few).

Veiling Bubb Kuiper

I.J. Smith, Dunlop en Mees Journaal c.q. dagboek van Inluis J. Smith, die tesamen met Heinrich Kurz voor het Rotterdamse handelshuis Dunlop & Mees een tocht maakte naar de oostkust van Afrika om te zien of daar mogelijkheden voor handelsactiviteiten. Periode 16.8.1871 tot 6.4.1872. Copy-boek met 220 beschreven pagina's. Leren band met koperen slotje.

De reis ging vanuit Rotterdam, Brussel, Ostende, Dover, Londen, Manchester (oude vrienden bezocht) naar Southampton en vandaar per schip naar Kaapstad, Natal en Durban (Pieter Maritsberg, Villa Overpoort). In Durban klein schip gehuurd en door naar Lagoabaai, Lorenzo Marques, Imhambane, Quelimane, Mozambique, Cabeceira, Pornoriq en Zanzibar. In al deze plaatsen werd informatie verzameld over bestaande handelskantoren (Portugees en Engels) Vooral veel informatie over Mozambique en Zanzibar.

Aankoop Van der Steur

Beursbelasting Koninkrijk der Nederlanden 1918-1919. Collectie van 16 zegeltjes en een entreebewijs tot de beurs in Amsterdam.

Aankoop Van der Steur

Inspection des manufactures de la Généralité de Lyon. Six derniers mois 1763.

Tabel met een overzicht van de linnenindustrie in de laatste zes maanden van 1763 in de Offices d'Inspection Lyonnais, Forez, Beaujolais en Mâconnais, met een recapitulatie, waarin de productie tegen gangbare prijzen gewaardeerd wordt door Inspecteur Brisson en zijn leerling De Coisy, gedateerd Villefranche 23.01.1764. Zie voor de Inspection ook Bruyard (ARCH04101).

Aankoop Gerits & Son

Tarif des droits qui sont dus aux entrées de Paris

Gespecificeerd overzicht van accijnzen e.a. rechten op in Parijs ingevoerde waren. Met losse lijst van producten die vaak ingevoerd worden, maar niet in de tarieven voorkomen, en een lijst van markt- en inspectierechten. Het oudste gedateerde tarief stamt uit 1664, de laatste wijzigingen uit februari 1776. Tarieven in livres, sous et deniers. De aten zijn vermoedelijk de Parijse, tenzij anders aangegeven. Turgot (1727-1781) werd in 1774 contrôleur général. Hij kan een dergelijk overzicht hebben laten opstellen in zijn streven naar meer interne vrijhandel. Hij wilde ook vele inspectierechten op vles in Parijs afschaffen. Turgots maatregelen uit februari 1776 zijn toegevoegd. Hij nam ontslag op 13.05.1776.

Aankoop Gerits & Son

1.2 Collectie antiquarische werken

Belangrijke boeken (collectie antiquarische werken) die in het verslag jaar zijn verworven:

Naast de omvangrijke collectie volks-, beroeps-, bedrijfs- en landbouwtellingen tellingen verworven in 2014, heeft het CBS in het verslagjaar een omvangrijke collectie (circa 275) boeken geschonken. Veelal gaat het om aan census-tellingen gerelateerde publicaties en publicaties over de thema's ondernemerschap en arbeid en standaardwerken op het terrein van de statistiek (veelal eind negentiende en begin twintigste eeuw. De laatstgenoemde publicaties hebben zowel betrekking op Westerse als niet-Westerse landen (zoals diverse landen in Latijns Amerika, Rusland en India). Inmiddels heeft de overbrenging van de boeken naar Amsterdam plaatsgevonden.

M. Martini, *Der verbesserte geschickte Haushalter und fertige Kaufmann weiset erstlich an, wie alle zu der Haushaltung und Kaufmannschaft dienliche Sachen, die sowohl bei Verwechselung einer Münz-Sorte in die andere, als im Kaufen und Verkaufen (...) vorfallen, in 424 Tabellen (...) Zweitens dass viele andere Dinge, die in der*

Rechenkunst, Baukunst, Landmesserei, und dergleichen Künsten vorkommen (...) (Berlin: G. Reimer 1816) 487 pagina's.

J.M. Heineccius, *Numorum Goslariensium Antiqui pariter ac recentioris aevi Solidorum aequae ac bracteatorum Sylloge (...)* (Frankfurt Am Main, circa 1700) 16 pagina's.

Algemeynen tarief, of gemaekte rekeningen tot het doen en ontfangen van betaelingen in belgisch, brabant, fransch, hollandsch, nederlandsch, huyksch, luxembourgsch, duytsch, en engelsch geld (...) (Brussels circa 1835) 330 pagina's.

J.J. de Smet, *Memoire historique et statistique sur les quatre metiers et les iles occidentales de Zelande* (Z.pl. 1871).

Bovenstaande titels: Aankoop Van der Steur

Philip Thicknesse, *A year's journey through the Pais Bas; or Austrian Netherlands* (Londen: Debrett 1786 2^e druk). De tekst van de eerste editie uit 1784 is uitgebreid met 42 brieven. Vanaf pagina 325 vindt men "An accurate route to all the principal cities and towns in Germany, Holland and Switzerland", beginnend in Straatsburg met de prijzen van de diligences vanuit Straatsburg en omrekenstabellen van Duits en Frans geld.

Tableau des Rapports du Poids Decimal du Royaume de France, avec l'ancien Poids de Marseille, calculé depuis un Kilogramme jusqu'à un Million, d'après les bases données par la Commission des Poids et Mesures, nommée par Mr le Préfet du Département des Bouches-du-Rhône, en Ventôse an 10 (Marseille Jean Mossy 1831) nouvelle l'edition, corrigée et augmentée.

Later edition of a handy conversion guide for weights and measures, with the traditional tall narrow shape, designed to fit into the tradesman's pocket. Earlier editions had appeared in 1802 and 1810.

Susanne Schulz-Falster Rare Books

Agenda Perpétuel. A l'usage des Négocians, Banquiers, Agens de Change, Courtiers de Commerce, Gens d'Affaires & &. Suivi de différents Tableaux utiles à tel genre de Commerce que ce soit (Paris: Caillot, circa 1820).

A perpetual calendar diary which includes substantial economic and financial information. Following the calendar part, attractively laid out by month and day, exchange rates and interest rate tables are given, together with a list of bankers in Paris (over 60 of them, including Rothschild). Currency changers and business brokers are listed too, with their respective business addresses. The final section is taken up with some blank pages, and four erasable coated pages, which allow for note-taking.

Susanne Schulz-Falster Rare Books

1.3 Collectie (primaire) gedrukt materiaal

De collectie is verder verrijkt met een aantal kleinere en grotere schenkingen, waaronder verschillende aanvullingen op onze collectie jaarverslagen (onder meer door een schenking van jaarverslagen van Nederlandse textielondernemingen (circa 3 strekkende meter) *Schenking dr. H. Hesselink*; aanvulling jaarverslagen van de Postcheque en Girodienst en de Rijks Post Spaarbank (*Schenking Bedrijfshistorisch Archief ING*); 18 ingebonden delen met circulaire van de Vereniging van Hypotheekbanken betreffende de periode 1932-1959, Vereniging van Directeuren van Hypotheekbanken (opgericht op 17 januari 1906) *Schenking mevrouw Elly van de Weerd-Kivit*

1.4 NEHA-archieven

In het verslagjaar zijn enige afgedwaalde archiefstukken die tot nu toe in beheer waren bij het Historisch Centrum Overijssel geïdentificeerd en toegevoegd aan NEHA-bruiklenen bij het Nationaal Archief, het Stadsarchief Rotterdam en het Gemeentearchief van Den Haag.

1.5 Dequisitie

Gedurende het verslagjaar zijn er diverse contacten geweest met het Nationaal Openlucht Museum in Arnhem in verband met het aldaar onderbrengen van een midden-19-eeuwse kaaspers. Deze is in 1926 door het NEHA verworven en was vanaf 1962 in bruikleen aan het Westfries Museum afgestaan. Het stichtingsbestuur heeft besloten de kaaspers - die vooral een museale waarde heeft - aan het Openlucht Museum in Arnhem te schenken. In maart zijn de formaliteiten hierover afgehandeld en heeft de overbrenging van de kaaspers naar Arnhem plaatsgevonden.

Op verzoek van Museum de Lakenhal te Leiden heeft het bestuur besloten om een langdurige bruikleen aan dit museum om te zetten in een schenking. Het betreft stalenboeken, patronenboeken, stalen en stalenkasten van de Leidsche Katoen Maatschappij, in totaal 89 items.

Een map met diverse documenten betreffende de Tweede Wereldoorlog is als schenking overgedragen aan het NIOD.

2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Uit het KNAW-subsidie is geld beschikbaar voor het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Het IISG zal deze formatie in stand houden – voor zover als het daartoe door het KNAW-subsidie blijvend in staat gesteld wordt – en naar vermogen uitbreiden.

2.1 Bedrijfsleven in Nederland in de twintigste eeuw (BINT) en ondernemers

In het verslagjaar is het grootschalige BINT-project waarin samengewerkt werd met collega's van onder meer de universiteiten van Utrecht, Rotterdam en Eindhoven beëindigd met de voltooiing van een zevendelige reeks waarin de belangrijkste aspecten van het Nederlandse bedrijfsleven in Nederland in de twintigste eeuw in een internationaal vergelijkend perspectief aan de orde komen.

- Jacques van Gerwen en Ferry de Goey, *Ondernemers in Nederland. Variaties in ondernemen* (2008)
- Keetie Sluyterman en Ben Wubs, *Over grenzen* (2009)
- Bram Bouwens en Joost Dankers, *Tussen concurrentie en concentratie* (2012)
- Erik Nijhof en Annette van den Berg, *Het menselijk kapitaal* (2012)
- Mila Davids, Harry Lintsen en Arjan van Rooij, *Innovatie en kennisinfrastructuur* (2013)
- Gerarda Westerhuis en Abe de Jong, *Over geld en macht* (2015)
- Jan Peet en Erik Nijhof, *Een voortdurend experiment* (2015)

Bovendien is een Engelstalige synthese van het in 2002 gestarte project bij Routledge verschenen: K. Sluyterman (ed.), *Varieties of Capitalism and Business History. The Dutch Case.*

Meer informatie is te vinden bij www.bintproject.nl. De inzet van IISG/NEHA-zijde in dit project bestond vooral in de tijd van Jacques van Gerwen, die in samenwerking met Ferry de Goey (EUR) verantwoordelijk was voor het deelproject ondernemerschap (voor details, zie www.bintproject.nl/ondernemerschap.php).

Tevens is in het verslagjaar de database met biografische informatie over Nederlandse ondernemers aanzienlijk uitgebreid, zie: <https://socialhistory.org/en/ondernemers>. De database bevat onder meer enkele duizenden verwijzingen naar biografische portretten van Nederlandse ondernemers vanaf de vroegmoderne tijd tot heden. Het fysiek verzamelen van deze portretten in de vorm van biografieën en lemma's in biografische woordenboeken had in 2015 speciale aandacht. Van Gerwen maakte bovendien deel uit van de redactieraad van het Biografisch Woordenboek van Nederlandse Ondernemers. Ook deze reeks, bestaande uit 6 delen, werd in 2015 voltooid (http://www.walburgpers.nl/?s=Ondernemers&post_type=product).

2.2 Slavernij-project

Ruim 150 jaar geleden schafte Nederland de slavernij af. Nog steeds is er onenigheid over de vraag hoeveel Nederland aan de slavernij heeft verdiend. Het IISG, de VU en de Universiteit Leiden willen hierin duidelijkheid verschaffen en ontvingen in 2013 een NWO-subsidie voor een groot onderzoeksproject naar het economisch belang van Nederland bij de slavernij.

Het project met de titel *Slaves, commodities and logistics: the direct and indirect, the immediate and long-term economic impact of eighteenth-century Dutch Republic transatlantic slave-based activities* onderzoekt het belang van de aan slavernij gerelateerde productie en handel voor de Nederlandse economie in de achttiende eeuw. Er wordt gekeken naar de directe baten van de slavenhandel en de opbrengsten van de plantages, maar ook naar de indirecte gevolgen, zoals gunstige werkgelegenheidseffecten op scheepswerven en toeleveringsbedrijven. Tevens wordt er een reconstructie gemaakt van de winsten die behaald werden op de Nederlandse export van door slaven vervaardigde koffie, suiker en tabak. De derde invalshoek betreft het verzekerings- en bankwezen en de maritieme sector, die door de Atlantische handel konden floreren. In dit onderzoek wordt daarom ook de vraag gesteld in hoeverre de ontwikkeling van de Rotterdamse haven is gestimuleerd door haar rol in de achttiende-eeuwse Atlantische economie.

In het verslagjaar is veel data verzameld en verwerkt voor de twee promotieonderzoeken. Voor deelprojecten zijn eerste artikelen ingediend: over het belang van de slavenhandel voor de Middelburgse en Vlissingse economie (onderzoek in Leiden) en over hoe het concept van de productieketen kan worden gebruikt om indirecte opbrengsten systematisch in kaart te brengen (onderzoek IISG). Met name voor het laatstgenoemde onderzoek is veelvuldig gebruik gemaakt van de plantageboekhoudingen, internationale prijscouranten, archieven van suikerraffinaderijen en de koopmanshandboeken uit de NEHA-collectie.

Het project is een initiatief van het IISG/NEHA. De aanvragers zijn: prof. dr. Marcel van der Linden (IISG), prof. dr. Henk den Heijer (Universiteit Leiden), prof. dr. Karel Davids (VU). Gedurende vijf jaar zullen drie onderzoekers in dit project werkzaam zijn: Tamira Combrink (IISG), Pepijn Brandon (VU) en Gerhard Kok (Universiteit Leiden).

2.3 Clio Infra

In 2010 is door NWO een subsidie toegekend aan het project Clio Infra, waarvan Jan Luiten van Zanden de hoofdaanvrager en het IISG de penvoerder is. Het project ging op 1 januari 2011 van start. Inmiddels heeft Clio Infra een groot aantal onderling verbonden databases tot stand gebracht met gegevens over wereldwijde sociale, economische, milieu-gerelateerde en institutionele indicatoren over de afgelopen vijf eeuwen, met speciale aandacht voor de afgelopen 200 jaar. Die

indicatoren maken onderzoek mogelijk naar de lange termijn ontwikkeling van wereldwijde ongelijkheid.

Sommige landen zijn in het (recente) verleden rijk geworden, andere zijn arm gebleven. Nieuwe theoretische inzichten in de economie – zoals de nieuwe institutionele economie, nieuwe economische geografie en nieuwe groeitheorie – en de opkomst van globale economische en sociale geschiedenis betekenen dat deze processen op wereldschaal bestudeerd kunnen en moeten worden. Het vraagstuk van wereldwijde ongelijkheid kan alleen onderzocht worden op basis van wereldwijde data over de patronen van economische performance en hun oorzaken. Tot voor kort ontbraken voor een aantal van de belangrijkste indicatoren deze datasets. Clio Infra is bezig in deze leemte te voorzien. Datasets zijn of worden verbeterd of gecreëerd over, bijvoorbeeld, de levensstandaard, menselijk kapitaal, culturele en politieke instituties, en milieu. Economisch- en sociaal-historici uit de hele wereld werken samen in thematische collaboraties, om hun kennis over de relevante indicatoren van economische performance en zijn oorzaken te verzamelen en te delen. De bijeengebrachte data worden gestandaardiseerd, geharmoniseerd en geconserveerd voor toekomstig gebruik. Nieuwe indicatoren om ongelijkheid te bestuderen worden ontwikkeld. De datasets zijn toegankelijk via een centrale website, die ook mogelijkheden tot visualisatie van de gegevens biedt.

Medeaanvragers van het project zijn Peter Doorn (DANS), Lex Heerma van Voss (Huygens ING) en Jan Kok (Radboud Universiteit Nijmegen). Data worden ook verzameld door de universiteiten van Utrecht, Groningen en Tübingen. De centrale coördinatie van het project is in handen van postdoctoraal onderzoeker Bas van Leeuwen.

In 2015 werden twee grote veranderingen doorgevoerd binnen Clio-infra. Ten eerste werd het aantal datasets uitgebreid tot 76. Het bevat nu gegevens over inkomen (GDP, lonen), biological standard of living (bijvoorbeeld lengte, levensverwachting), bevolking, klimaat, ongelijkheid, onderwijs en instituties. Ten tweede werd volgens plan de tweede, en sterk geupdate versie van de Clio Infra-website gelanceerd (www.clio-infra.eu). Deze website biedt de mogelijkheid om datasets te downloaden en te visualiseren in de vorm van kaarten, grafieken en statistieken. Een belangrijke toevoeging is de mogelijkheid om niet alleen data te downloaden en te plotten op kaarten binnen gestandaardiseerde moderne grenzen, maar nu ook binnen de historische, over tijd veranderende, grenzen. Naast deze, direct zichtbare, veranderingen kan de website nu potentieel ook hiërarchische data accommoderen.

Met deze veranderingen is het Clio Infra project afgesloten. In combinatie met een Clariah bijeenkomst heeft op 16 december bij het IISG de formele lancering van de geupdate Clio Infra plaatsgevonden. Het gebruik van deze website is aanzienlijk toegenomen. Naast academici hebben ook journalisten en studenten van deze gestructureerde data en interface gebruik gemaakt. Vanwege het succes zal er dan ook voor de komende jaren een postdoc macro en meso data worden ingehuurd die de website zal onderhouden en uitbreiden Hij/zij zal tevens de coördinatie en verzameling van nieuwe datasets op zich nemen.

2.4 Regional industrialization in Northwestern Europe and China, circa 1800- present

Dit door het European Research Council (ERC) gefinancierde project is op 1 september van start gegaan en duurt vijf jaar. Het project staat onder leiding van Bas van Leeuwen en zal worden uitgevoerd door een onderzoeksteam van twee promovendi, een postdoc en een research assistent.

Het project is gebaseerd op het gegeven dat we, vanwege een gebrek aan systematisch verzamelde historische data en regionale informatie, eigenlijk nog verbazingwekkend weinig weten over de negentiende-eeuwse Industriële Revolutie. In dit onderzoek wordt - aan de hand

van datasets - veel nauwkeuriger naar de ontwikkelingen in Europese en Chinese regio's gekeken. Doel is te onderzoeken welke factoren bepaalden hoe en in welk tempo industrieën in verschillende Europese en Chinese regio's zich ontwikkelden. De onderliggende vraag is of de Industriële Revolutie in Noordwest-Europa wel zo maatgevend is voor de manier waarop andere gebieden in de wereld zich ontwikkelden.

Binnen dit project is per 1 september Jieli Li als onderzoeksassistent begonnen voor twee dagen per week. Per 1 oktober is dr. Peter Foldvari als postdoc gestart voor drie dagen per week. Hij zal zich met name bezighouden met het ontwikkelen en schatten van economische modellen met betrekking tot regionale industrialisatie. Per 1 november is Robin Philips van start gegaan als AIO. Zijn onderzoek zal zich voornamelijk richten op de regionale industriële ontwikkeling in Nederland en België in de negentiende en twintigste eeuw.

Bovendien is in 2015, na een lange voorbereiding, de Quantitative Economic History of China-series van start gegaan. Dit is een serie van monografieën en bundels met economisch-historische data over China ca. 600AD tot heden. Omdat de Chinese data vaak uitleg behoeven voor de Westerse lezer, bevat elk boek een uitgebreide beschrijving en analyse gevolgd door een reeks tabellen. Voor 2016 is de uitgave van twee publicaties voorzien. De series, ge-edit door Bas van Leeuwen, Yi Xu en Peter Foldvari, wordt uitgegeven door Brill (<http://www.brill.com/products/series/quantitative-economic-history-china>). De data zullen twee jaar na publicatie vrij online beschikbaar worden gemaakt.

2.5 Publicaties

Een overzicht van de in het verslagjaar tot stand gekomen economisch-historische publicaties staat in Bijlage 2.

3. *Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch- historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is, onder meer in boeken, tijdschriften, op het web of in elektronische discussielijsten.*

Ook in 2015 heeft Amsterdam University Press (AUP) in opdracht van het NEHA/IISG het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* (TSEG, The Low Countries Journal of Social and Economic History) uitgegeven. Begunstigers van het NEHA ontvingen vier nummers. Het special issue (2015/2) was geheel gewijd aan het Great Divergence debat naar aanleiding van het verschijnen van het boek van Peer Vries, *Escaping poverty. The origins of modern economic growth*. Deze special bevatte zeven bijdragen van internationaal vooraanstaande onderzoekers op dit terrein. 2015/3 bevatte een debat-dossier met zes bijdragen over het thema Varieties of Capitalism. Naast het special issue en het Debat-dossier verschenen er in de jaargang 2015 in totaal twaalf artikelen en enkele tientallen recensies. De inhoudsopgaven en de artikelen zijn te vinden op www.tseg.nl.

In het verslagjaar hebben diverse besprekingen plaatsgevonden over het voor iedereen gratis digitaal toegankelijk maken van het TSEG (open access). Deze besprekingen hebben erin geresulteerd dat in de loop van 2016 de online uitgave zal worden verzorgd via het Uopen Journals Platform van de UB Utrecht. Uiteraard blijft de (betaalde) papieren versie bestaan. Zoals het er nu naar uitziet zal in verband met gemaakte afspraken, de papieren uitgave met ingang van 2017 worden verzorgd door Uitgeverij Verloren in Hilversum.

In het verslagjaar werd de redactie gevormd door Ariadne Schmidt (voorzitter, Universiteit Leiden), Jutta Bolt (Universiteit Groningen), Jacques van Gerwen (NEHA/IISG), Wouter Ryckbosch (Universiteit Antwerpen), Jaco Zuijderduijn (Universiteit Leiden), Anne Winter (Vrije Universiteit Brussel), Isabelle Devos (Universiteit Gent), Yves Segers (Universiteit Leuven) en Astrid Verburg (IISG, redactiesecretaris).

4. *Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door onder meer jaarlijks minstens een bijeenkomst te beleggen ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.*

De studiemiddag vond plaats op 9 juni en had als thema *Rotterdam als wereldhaven in de 19^e en 20^e eeuw*. Het was een inhoudelijk interessante middag met bijdragen van Joep Schenk (De haven in de 19^e eeuw), Dirk Koppenol (De uitbreiding sinds WO II), Marten Boon (Transitie van steenkool naar olie en waarom Rotterdam daarin een hoofdrol ging spelen), Hein Klemann (De kostenverhoudingen tussen spoor- en Rijnvervoer en de gevolgen voor de Rotterdamse haven 1870-1914), Paul van der Laar (De Rotterdamse haven als een mislukking. Waarom geen industrie), en Klara Paardenkooper (De containerisering van de haven). Helaas was de belangstelling voor deze inhoudelijk rijke studiemiddag gering. Wellicht door een groot aanbod van studiebijeenkomsten, seminars, boekpresentaties en andere evenementen is het aantal deelnemers aan de NEHA-studiemiddagen al enige jaren dalende. Het bestuur zal zich daarom gaan beraden of, en zo ja op welke wijze een nieuwe invulling aan deze activiteit kan worden gegeven.

Bijzonder hoogleraarschap

In 1994 heeft het NEHA de bijzondere leerstoel 'Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten' ingesteld. Deze is gevestigd aan de UvA. Vanaf 1 januari 2012 wordt deze leerstoel bekleed door prof.dr. J.P.B. Jonker (zie bijgaand separaat verslag, bijlage 3).

Samenstelling NEHA bestuur in 2015

Prof. dr J. Lucassen, voorzitter (2018, eerst termijn), dr M. van Tielhof, secretaris (2017, tweede termijn), J.A. de Jongh AAG, penningmeester (2016, tweede termijn) en prof. dr A. Knotter (2018, tweede termijn).

Samenstelling Raad van Advies in 2015

- dr J. Barendregt (2013-2016, tweede termijn)
- dr F. de Goey (2014-2017, tweede termijn)
- dr A. Janssens (2015-2018, tweede termijn)
- prof. dr H. de Jong (2015-2018, tweede termijn)
- drs A. Jongerius (2015-2018, eerste termijn)
- dr J. Mooij (2015-2018, eerste termijn)
- dr G. Westerhuis (2015-2018, tweede termijn)

Bijlage 1 Aanwinsten

Manuscripten

Reglement van de Verzekeringsmaatschappij tot uitkering bij overlijden onder de zinspreuk Tot nut van 't Algemeen, opgericht en gevestigd te 's-Gravenhage 1-9-1833, 8°, 1901. Tevens deelnamebewijs voor Abraham Joh. Boogaart, oud 9 jaar d.d. 1902, Directie in 1901: W.H. van Zanten Jut, C.D. Le Comte en J.L. Unger.

Antiquariaat Van der Steur

Financiële jaarstukken van de Maatschappij van Voorzorg over 1838-1839, d.d. 's-Gravenhage 31 december 1839, getekend: H. Bauer, J. Jung, M. Manson en W. Bosveld. Folio, 3 p., gedrukt. Met lijst van uitkeringen en een lijst van geroyeerde leden wegens wanbetaling.

Antiquariaat Van der Steur

Koopmansboekje van F.C. Colenbrander, veehandelaar te Zutphen, 1824 met aan- en verkoopprijzen van koeien in de Nieuwe Zutphense Almanak, 1824, in groen perkamenten omslag, met aantekeningen met enkele losse bijlagen.

Antiquariaat Van der Steur

Werkboekje van J.M.W. Dekker, behanger in dienst van de firma Jac Haan Jr. Esschilderstraat 31, Haarlem, 1923-1924 met vermelding van gewerkte uren en looninkomsten. J.M.W. Dekker was chef der afdeling behangerij, stoffeerderij en beddenvak van de firma Jac Haan.

Antiquariaat Van der Steur

Gegraveerde prent met allegorische voorstellingen betreffende de zijdehandel en Amsterdam. Midden boven het wapen van de familie De Neufville, onderaan een gezicht op de stad vanaf het Y. Gravure door Jacob Houbraken naar N. Verkolje. Midden onder een uitgespaarde ruimte met 'No.' en 'Au', waarachter men met de pen e.e.a. kan invullen, zodat het geheel gediend kan hebben als voorloper van een pakbrief.

Antiquariaat Van der Steur

Schrift 'Administratie Mej. P. Cnossen', cursus administratie 1938, met ingeplakte nota's, kwitanties, wissels, cheques, etc.

Antiquariaat Van der Steur

C. Fuhrmann, Tabelle des Proviant-Geldes zu 10 3/16 Simpla circa 1850.

Veiling Bubb Kuyper

Collection of 45 ordinances and similar publications, all concerning the Veluwe mostly printed Arnhem, (wed.) H. van Goor, 1709-1770, i.a. on selling beer, wine, alcoholic beverages, salt, tobacco, property with loosely inserted 4 other similar publications on the Veluwe, 1698-1805, i.a. *Ordonnantie en reglement tegens d'ongeregeltheden der dienst-boden in den quartiere van Veluwen* (Arnhem 1711).

Veiling Bubb Kuyper

Small archive concerning the Gemeente Gasfabriek of Utrecht, circa 1860-1930, including memorial booklets, commission reports, printed ephemera and 5 large fold. lithogr. plans/schemes concerning the construction of the factory.

Veiling Bubb Kuyper

Bijzondere boeken

J.S. Say, *Historical essay on the rise, progress, and probable results of the British dominion in India* (London 1824) 36 pagina's met bijlagen.

International exhibition of 1862. Official illustrated Catalogue (London 1862) 8 parts in 1 vol. (Classes I-XVIII).

Shows all kinds of industrial products and machines, sold and made by British companies and shown at the International Exhibition of 1862.

George Collins Levey (ed.), *International and Colonial Exhibition of Amsterdam, 1883. Essay on the Colony of Victoria (Australia) : history, geography, climate, government, agricultural, mining and industrial products, economical and social position* (Melbourne 1883) 20 pagina's

Report of the Proceedings at the Presentation of an Address to John Bruce Norton, Agent of the Ranees of Tanjore, by the Madras Native Association (Madras 1860)

W. Breitenbach, *Kurze Darstellung der neueren deutschen Kolonialgeschichte* (Hamburg 1888).

G.T. Poussin, *Chemins de fer Américains; historique de leur construction, prix de revient et produit; mode d'administration adopté; résumé de la législation qui les régit. Faisant suite aux travaux d'améliorations intérieures, etc.* (Paris, Carilian-Goeury, 1836).

J. Arneth, *Ueber das Tauben-Orakel von Dodona. Zur Erklärung einer antiken Erz-Münze der Epiroten in der Münzsammlung des Stiftes St. Florian* (Vienna 1840) 30 pagina's.

Ch. Eyck, *Eindhoven. Seen by Charles Eyck. Eindhoven, N.V. Philips' Gloeilampen-fabrieken, 1948* (Eindhoven 1948).

Veiling Bubb Kuyper

M.A. Martineau, *Nouvel atlas illustré. Géographie universelle comprenant la géographie, l'histoire, l'administration, la statistique, etc. scientifique, industriel et commercial* (Paris, Direction et Administration, 1889)

Scientific American Supplement, Vol XXVII, January-June 1889 en Vol XXVIII July-December 1889 (New York 1889).

Veiling Bubb Kuyper

F. Pichler, *Repertorium der steierischen Münzkunde. II. Die Münzen der römischen und byzantinischen Kaiser in der Steiermark* (Graetz 1867) 246 pagina's.

Het boek der ambachten, omgewerkt en verkort (Leiden Sythoff 1863), 232 pagina's geïllustreerd met houtgravures. O.a. over aardewerk, porselein, glas, uurwerken, zout, steengroeven, edelstenen, goud, zilver, koper, brons, ijzer, lood.

J. Gailliard, *De ambachten en neringen van Brugge, of beschrijving hunner opkomst, bloei, werkzaamheden, gebruiken en voorregten* (Brugge 1854).

B.O. v. W., W. v. O.B. [= Willem van Oosterwijk Bruyn], *Zijne inlichtingen over 1873 weerlegd* (Zutphen 1873).

W. v. O.B., werkzaam bij de firma Kerkhoven & Co. te Amsterdam, verschaftte via brochures inlichtingen over fondsen die aan de Amsterdamse beurs werden verhandeld.

Willem Schurmann, *Speculanten. Kluchtig spelletje van de beurs. Een bedrijf* (Amsterdam 1906, 2e druk).

Reglement pour l'octroi de la ville de Hambourg - Verordnung wegen der Octroi in Hamburg (Z.pl. Appel circa 1811).

[with:] *Projet du Réglement particulier pour l'Octroi de Hambourg* (Z.pl. z.j.).

[with:] *Tarif der dem Octroi unterworfenen Gegenstände* (Z.pl. J.B. Appel, z.j.).

[with:] *Reglement particulier pour l'octroi* (Hamburg Appel 1813).

Four works, three bound in one volume. Four rare publications on the octroi regulations in Hamburg during Napoleonic rule. The work gives the legal basis for the collection of local taxes on the import of specific articles, together with details of its application and the tax rates. All publications are bi-lingual, in French and German. Of particular interest is the broadside, giving the applicable consumption tax rates on different types of produce: liquids (especially alcohol), foodstuff (such as cattle, pigs, but also deer, wild boar, fish, and oysters), firewood and coal, animal feed, and building materials.

Susanne Schulz-Falster Rare Books

Bijlage 2 Publicaties

In 2015 verschenen onder meer de volgende economisch-historische publicaties:

- * Ulbe Bosma [with A. Webster], *Commodities, Ports and Asian Maritime Trade Since 1750*. Plaats: Palgrave Macmillan, [Cambridge Imperial & Post-Colonial Series]
- * Ulbe Bosma [with A. Webster], 'Commodities, Ports and Asian Maritime Trade Since 1750: the Foundations of Modern Asian 'Economic Miracle'', in: *ibid.*
- * Ulbe Bosma [with R. Barragán], 'Silver, Tin and Lithium: five Centuries of Mining in Bolivia', *Working paper*
- * Ulbe Bosma, 'Smallpox, Vaccinations and Demographic Divergences in Nineteenth-Century Colonial Indonesia', *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, vol 171, no 1, 69-96.
- * Pepijn Brandon, *War, Capital and the Dutch State (1588-1795)*, Leiden: Brill, [Historical Materialism Book Series, no 101]
- * Pepijn Brandon [with K. Fatah-Black], 'For the Reputation and Respectability of the State: Trade, the Imperial State, Unfree Labor, and the Empire in the Dutch Atlantic', in: J. Donoghue and E. Jennings (eds), *Building the Atlantic Empires: Unfree Labor and Imperial States in the Political Economy of Capitalism, ca. 1500-1914*. Leiden: Brill, 84-108 [Studies in Global Social History, no 20]
- * Peter Foldvari [with B. van Leeuwen and D. Didenko], 'Inspiration vs. Perspiration in Economic Development of the Former Soviet Union and China (ca. 1920-2010)', *Economics of Transition*, vol 23, no 1, 213-246.
- * Jacques van Gerwen [with F. de Goey], 'An Entrepreneurial Perspective: Varieties of Capitalism and Entrepreneurs in the 20th Century', in: K. Sluyterman (ed.), *Varieties of Capitalism and Business History. The Dutch Case*. New York: Routledge, 78-103.
- * Jacques van Gerwen (ed.), 'Debate. Varieties of Capitalism: the Dutch Case.' *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, vol 12, no 3, 77-103.
- * Karin Hofmeester, 'Shifting Trajectories of Diamond Processing: from India to Europe and Back, from the Fifteenth Century to the Twentieth', in: R. Grynberg and L. Mbayi (eds), *The Global Diamond Industry: Economics and Development*. London: Palgrave Macmillan, 11-43.
- * Bas van Leeuwen *et al*, *British Economic Growth, 1270-1870*. Cambridge: Cambridge University Press, 461 pp.
- * Bas van Leeuwen 'Nongye geming de lianghua: ping shi zhihong <Qingdai nongye shengchang zhibiao de guji>', *Zongguo Jingjishi Yanjiu (Journal of Chinese Economic History Research)*, no 5, 31-37.
- * Bas van Leeuwen [with P. Foldvari and D. Didenko], 'Capital Formation and Economic Growth under Central Planning and Transition: a Theoretical and Empirical Analysis, ca. 1920-2008', *Acta Oeconomica*, vol 65, no 1, 27-50.
- * Bas van Leeuwen [with P. Foldvari and D. Didenko], 'Inspiration vs. Perspiration in Economic Development of the Former Soviet Union and China (ca. 1920-2010)', *Economics of Transition*, vol 23, no 1, 213-246.
- * Bas van Leeuwen [with Yuping Ni and Yi Xu], 'Zhongguo Lishi Shiqi Jingji Zongliang Gushi Yanjiu: Yi GDP De Cesuan Wei Zhongsin', *Zhongguo Shehui Kexue (Social Science in China)*, no 5, 187-202.
- * Filipa Ribeiro da Silva, 'A Kind of Cunning Sort of Under-minding People. Views of the Dutch in Seventeenth-century Western Africa', *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis*, vol 34, no 1, 21-34.

- * Filipa Ribeiro da Silva, 'The Dutch and the Consolidation of the Seventeenth-century South Atlantic Complex, c. 1630-1654', *Portuguese Literary and Cultural Studies*, no 27, 83-103.
- * Filipa Ribeiro da Silva, 'Between Iberia, the Dutch Republic and Western Africa', *Jewish Culture and History*, 1-19.
- * Filipa Ribeiro da Silva, 'Ebrei, Olandesi e Portoghesi e il commercio atlantico: Reti di commercio e di finanze transimperiali, 1580-1670', *Storia Economica*, no 1, 445-471.
- * Filipa Ribeiro da Silva, 'Portuguese Empire-building and Human Mobility in São Tomé and Angola, 1400s-1700s', in: D. Vigneswaran and J. Quirk, *Mobility Makes States: Migration and Power in Africa*. Philadelphia: PENN, 35-58.
- * Matthias van Rossum, *Kleurrijke tragiek: de geschiedenis van Nederlandse slavernij in Azië onder de VOC*. Hilversum: Verloren, 92 pp.
- * Matthias van Rossum, 'Claiming their Rights? Indian Sailors under the Dutch East India Company (VOC)', in: M. Fusaro et al (eds), *Labour, Law and Empire: Comparative Perspectives on Seafarers, c. 1500-1800*. London: Palgrave.
- * Matthias van Rossum, 'The 'Yellow Danger'? Global Forces and Global Fears in the North Sea and Beyond (1600-1950)', *International Journal of Maritime History*, vol 27, no 4.
- * Matthias van Rossum [with V. de Boer, J. Leinenga and R. Hoekstra], 'The Dutch Ships and Sailors Project', *DH Commons*, vol 1.
- * Matthias van Rossum [with K. Fatah-Black], 'Slavery in a 'Slave Free Enclave'? Historical Links Between the Dutch Republic, Empire and Slavery, 1580s-1860s', *Werkstatt Geschichte*, vol 66-67, 55-74.
- * Matthias van Rossum [with K. Fatah-Black], 'Beyond Profitability. The Dutch Transatlantic Slave Trade and its Economic Impact', *Slavery and Abolition*, vol 36, no 1.
- * Pim de Zwart [with J.L van Zanden, A. de Pleijt and D. Marks], 'Trade and Economic Development: Indonesia in the Long-Run', in: A. Schrikker and J. Touwen (eds), *Promises and Predicaments. Trade and Entrepreneurship in Colonial and Independent Indonesia in the 19th and 20th Centuries*. Singapore: NUS Press, 61-79.

Bijlage 3 Bijzondere NEHA leerstoel Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten, 2015

Joost Jonker

Aanstelling en benoeming

Tijdens het verslagjaar bleef mijn aanstelling ongewijzigd, maar in 2016 loopt de vijfjaarstermijn van mijn benoeming af.

Onderwijs

Het BA3 college *De anatomie van de globalisering, bedrijfsleven en wereldeconomie sinds 1800* gaf ik in februari-maart opnieuw, omdat dit gezien de studentenaantallen in een behoefte lijkt te voorzien. Op verzoek van de coördinator van het bacheloronderwijs nam ik tevens in november 2015 - januari 2016 een onderzoekswerkgroep *Moderne Tijd* op me waarvoor ik eveneens het boek van Frieden gebruikte, studenten echter toestond hun eigen onderwerp te kiezen. Enkele van de ruim 25 studenten kozen, geïnspireerd door dat boek, inderdaad economische- of bedrijfshistorische onderwerpen. Zoals vorig jaar gemeld was de ordening van het archief-Van Eeghen praktisch gesproken voltooid, al lukte het helaas nog niet om de inventaris te publiceren. Mijn jaarlijkse MA onderzoeksgroep kreeg daarom een nieuw onderwerp, de maatschappelijke reactie op financiële missers in Nederland sinds 1600. Waarschijnlijk heb ik de toon van de aankondiging en studiewijzer niet goed getroffen, want er kwamen slechts drie van de zes ingeschreven studenten opdraven, waarvan er bovendien nog één afviel. De twee overgebleven studenten leverden echter goed werk, zodat ik het tenminste nog één keer met dit onderwerp wil proberen. Ik herschreef daartoe met hulp van een collega aankondiging en studiewijzer om het geheel aantrekkelijker te maken. Op het laatst van 2015 keurde bovendien het Edwin Bouwfonds een door mij aangevraagde subsidie voor een studentassistentenschap goed, een post die ik wil inzetten voor onderzoek naar reacties op financiële missers.

Creëren mijn colleges, zoals vorig jaar gemeld, geen toeloop van studenten voor scripties economische- dan wel bedrijfsgeschiedenis, in ander onderwijsopzicht heb ik geen klagen over aanloop. Tijdens het verslagjaar raakte ik als promotor of copromotor betrokken bij vijf AIO-projecten: van Tim van der Valk (UU, vergelijking Nederlandse en Franse financiële systeem, 1970-2010, met Clemens Kool), Josje Schnitzeler (UU, Opkomst en ondergang van Weeskamers in Holland, met Oscar Gelderblom), Tijn van Beurden (UvA, Curaçao als offshore financial centre, met Thomas Lindblad), Eddy de Beaumont (UvA, Geweerfabricage en –aanschaf in Nederland, 1750-1850, met Wim Klinkert) en Laura van Hasselt (UvA, biografie C.P. van Eeghen (1816-1889), met James Kennedy). De zesde promovendus, Alberto Feenstra (integratie van gewestelijke geldmarkten in de Republiek) begon in september aan zijn laatste jaar. Hij verloor wat tijd tijdens zijn derde jaar door vaderschapsverlof en onderwijsinspanningen en zal zich nu fors moeten inspannen om zijn proefschrift tijdig klaar te hebben. Helaas slaagden vier door mij gecoachte aanvragen voor AIO-projecten er niet in de noodzakelijke financiering te verwerven.

Tijdens het verslagjaar zat ik in de leescommissie voor twee proefschriften: Ariëtte Dekker (RUG, juni) en Ruben Schalk (UU, december). Daarnaast participeer ik in de begeleidingscommissie van een biografieproject over Calouste Gulbenkian, gefinancierd door de Gulbenkian Foundation in Lissabon. Met een groep UvA collega's en Oscar Gelderblom verzorgde ik tenslotte in juli een meerdaagse workshop voor een groot Nederlands bedrijf.

Onderzoek

Als voorheen nam het met Oscar Gelderblom lopende onderzoek naar de evolutie van vroegmoderne geldmarkten in Europa vrijwel al mijn tijd in beslag. In februari besloot NWO een door Oscar ingediend VICI-project getiteld *The dynamics of inclusive finance in the Netherlands, 1750-1970* te ondersteunen, zodat we onze succesvolle samenwerking nog eens vijf jaar kunnen voortzetten. Ik stipte al even aan dat ik daarnaast onderzoek wil doen naar de maatschappelijke reactie op financiële missers, waarvoor het Edwin Bouwfonds een studentassistentenschap financiert.

Publikaties

(met Tim Kooijmans), ‘Chained to the Manor? Payment patterns and landlord-tenant relations in the Salland region of the Netherlands around 1750’, *TSEG* 12-4 (2015) 89-116
‘Creatieve vernietiging en herstel van steden’, in: A. van Wageningen en V. Mamadouh, red., *EU@Amsterdam, een stedelijke raad* (AUP: Amsterdam 2015)

Presentaties en papers

‘Bye, bye, Gerschenkron, economic growth, debt, and banking in history’, (Johannesburg, januari; Seoul, december)
‘The new history of money, currency and credit in Early Modern and Modern History’, (Johannesburg, januari; Seoul, december)
‘Bedrijfs geschiedenis = bedrijf + geschiedenis?’, (Vereniging Bedrijf en Historie, Den Haag, april)
‘Ondernemen en investeren in de Gouden Eeuw’, (Trevianum Scholengroep, Sittard, april)
‘Direct finance in the Dutch Golden Age’, (Yale University, mei)
‘Consument en krediet in Nederland’, (workshop De Consumentenmaatschappij, Den Haag, juni)
‘Dutch Business, an Historical introduction’, (UvA, juni)
‘Golden Age, the Dutch miracle’, (UU Summerschool, juli)